संस्थानहरू घाटामा जानुको प्रमुख कारणः निर्णय लिने तरीका

–विपीन अधिकारी
नेपाल ल क्याम्पस

संस्थानहरू खडा गर्नुको उद्देश्य केही व्यक्तिहरूको हातमा आर्थिक शक्तिको केन्द्रीकरण हुन नदिनु, वस्तु वा सेवाको मूल्यमा स्थिरता ल्याई महङ्गी नियन्त्रण गर्नु, राजस्वको चुहोट रोक्नु तथा देशको आर्थिक विकासको गतिमा तीव्रता ल्याउनु हो । कुनै खास उद्देश्य पूरा गर्नका लागि कुनै संस्थाको गठन हुन्छ । संस्थानहरूले आफ्नो निर्दिष्ट उद्देश्य पूरा गर्न आफ्नो मातहतमा रहेको साधन तथा स्रोतको अधिकतम सदुपयोग गर्न पर्ने हुन्छ । साधनको सदुपयोग गर्नका लागि पूर्वाधारको रुपमा उचित समयमा उचित निर्णय लिईनु पर्दछ । निर्णय गर्नलाई ढीलाई भएमा कहिलेकाहिं निर्णय गर्नुको उद्देश्य नै अर्थहीन हुन जान्छ । संस्थानले अनावश्यक दायित्व बेहोर्नु पर्ने हुन सक्छ । जसको असर संस्थानले उत्पादन गरेको वस्तु वा सेवाको मूल्यमा वृद्धि भई अन्ततः जनतालै नै गलत निणयको दुस्परिणाम बेहोर्नु पर्छ । यदि यस प्रकार वृद्धि भएको वस्तु वा सेवाको मूल्य लाई सरकारले अनुदान दिई घटन नदिए पनि जनताले कर (ट्याक्स) को रुपमा अनुदान बराबरको रकम सरकारलाई तिर्न पर्दछ ।

संस्थानको सञ्चालनका लागि गठित सञ्चालक समितिमा प्रायः सरकारी प्रतिनिधिहरूमात्र रहने व्यवस्था छ । मनोनित सञ्चालकहरूले संस्थानको दैनिक क्रियाकलापमा भाग लिनुभन्दा मन्त्रालय वा विभागको निर्णयलाई सम्बन्धित संस्थानको जानकारीमा ल्याइ दिने काममात्र गर्दछन । यस्तो देखिन्छ कि सञ्चालक समिति कुनै व्यापारिक उद्देश्य पूरा गर्नका लागि गठन भएई अन्तर विभागीय समस्याहरू छलफल गर्नका लागि बनेको उच्च अधिकृतहरूको समिति हो । सरकारी कर्मचारीहरूबाट नै व्यापारिक कार्य सम्पादन गराइनु उपर्युक्त हुने भए संस्थान गठन गर्नुको साटो यो काम सरकारी विभागलाई नै जिम्मा दिए बढी दक्षताका साथ सम्पादित हुन्थ्यो। संस्थानको दैनिक क्रियाकलापको बारे जानकारी सञ्चालकहरूलाई प्रायः हुँदैन । जानकारी प्राप्त गर्ने आवश्यकता पनि महसूस हुँदैन । यसको कारण यो छ कि सञ्चालक समितिको गलत निर्णय वा समयमा निर्णय नगर्नले संस्थाले आर्थिक क्षति उठाउन परेमा सञ्चालकहरू न सामूहिक रुपमा न त व्यक्तिगत रुपमा जिम्मेवार हुन्छन । सञ्चालकहरूको गैर जिम्मेवारी वा अराजकता वा अयोग्यताको असर सम्बन्धित संस्थानको कर्मचारीलाई तथा समष्टि रुपमा जनतालाई नै पर्दछ ।

निर्माण सामग्री तथा दैनिक उपभोगका वस्तुहरू उत्पादन गर्ने संस्थानहरूले आफ्नो उत्पादनको मूल्य बढाउन परेमा सम्बन्धित कुराको लागि पूर्व स्वीकृति लिनु अनिवार्य गरिएको छ । विगत केही वर्ष यता सरकारी संस्थानहरूले आ-आफ्नो उत्पादनको मूल्य बराबर वृद्धि गर्दै रहेका छन । अनिच्छ संस्थानहरूलाई दिवालिया हुन (टाट पल्टनु) बाट बचाउनलाई उत्पादित वस्तुको मूल्यमा वृद्धि गर्नु अनिवार्य छ । यहाँ यो विचारणीय कुरो छ कि सम्बन्धित मन्त्रालयले संस्थानबाट

(बाँकी ७ पेजमा)

भविष्यका कर्णधार बाल बालिका—
हरूलाई एकातिर मादक पदार्थको दुस्प्रभा—

卐

संस्थानहरू घाटामा...

उत्पादित वस्तुको मूल्य बढनुको कारण पत्तो लगाई कुशल व्यवस्थापनको माध्यमबाट मूल्य बृध्द हुन नदिनेतर्फ बिचारै रगरी सम्बन्धित संस्थानको तर्कलाई नै आधार मानी मूल्य बृध्दि गर्न स्वीकृति दिने गरेको परिपाटी पाइन्छ ।

संस्थानलाइ दिवालिया हुनबाट बचाउने तरीका उत्पादित वस्तुको मूल्य बृध्दि गर्नु मात्र नभइ उत्पादन क्षमताको बृध्दि गर्नु, कुशल आर्थिक प्रशासन लागू गर्नु, कर्मचारी तथा श्रमिकहरूको उत्पादकत्वमा बृध्दि गराउँदै लैजानु तथा अनावश्यक खर्च नियन्त्रण तथा उचित समयमा उचित निर्णय गर्नु आदि हो। विभागीय मुख सम्बन्धी केही ढीलाई भए पनि यसबाट सम्बन्धित विभागलाइ आर्थिक दायित्व दायित्व बढने कुनै प्रत्यक्ष असर पर्दैन । त्यही संस्कृतिमा हुर्किएका निर्णयिक प्रशासकहरूबाट व्यापारिक संस्थानहरू चलाउँदा यथाशिघ्र निर्णय लिने उम्मीद राख्न सकिदैन । यस प्रकार संस्थानहरूको सञ्चालनमा सुधार ल्याउन व्यवशायिक कुशल प्रबन्धकहरूलाई संस्थान सम्बन्धी निर्णय लिने अधिकारसमेत प्रत्यायोजन गर्नु पर्ने देखिन आउँछ । सरकारबाट व्यवशायिक संस्थानहरूलाइ केही मार्गदर्शक सिध्दान्तहरूमात्र दिईनु पर्दछ । जबसम्म संस्थानहरूले यस सिध्दान्तको उल्लंघन गर्दैनन तबसम्म सरकारबाट संस्थानको कार्यमा हस्तक्षेप गरिनु हुँदैन ।

Scanned with CamScanner